

דף ג.

הו"מ סימן צא סעיף א

עין משפט ב.

א. החנוני נאמן על פנקסו^ס, כיצד בעל הבית שאמר לחנוני תן^ז לפועלים סלע, והוא מודה^פ או שיש עדים שאמר לו כן והחנוני אומר כבר נתתי להם, והפועלים אומרים לא קיבלנו ממנו כלום, שניהם^ז נשבעים כעין של תורה ונוטלים מבעה"ב, וצריכים שישבעו כל אחד בפני חברו^ק, החנוני בפני הפועלים, והפועלים בפני החנוני כדי שיתביישו^ר יותר.

הגה: ודוקא כשנמצאים^ש שניהם.

- ס. משנה שבועות מ"ה ע"א.
- ע. ה"ה אמר תן לבני סלע והבן אומר שלא קיבל, נשבע החנוני בנקיטת חפץ ונוטל וכן הוא במשנה, סמ"ע ס"ק א'.
- פ. אבל אם בעה"ב כופר בכולו או במקצתו פטור בעה"ב אפי' מהיסת כיון שהפועלים מכחישים את החנוני ג"כ כ"כ הש"ך בס"ק ב', ודלא כהסמ"ע שכתב דנשבע היסת או שבועה דאורייתא אם הוא מודה במקצת כמו בסעיף ו' דלא דומה לשם.
- צ. ונשבעים בנקיטת חפץ. וכתב הש"ך בס"ק ג' אפי' החנוני גוי אם מכחיש לפועל או לבע"ח ישראל צריך הישראל לישבע ויטול מבעה"ב, והוא מתשובת הרשב"א ח"ג סי' קל"א שהביא הב"י בסי' ע"ב במחודשים י"ח, והוסיף דאף למה שכתב בסי' קמ"ט ס"ק י"ג דמשמע מה"ה דאין משביעין היסת על פי חברי של גוי, מ"מ הכא ליטול אפשר דכו"ע מודו דאינו נוטל אלא בשבועה.
- שניהם נשבעים. כתב הסמ"ע בס"ק ג' אע"ג שאחד מהם נשבע לשקר, מ"מ לא רצו חז"ל לחייב בעה"ב עד שישבעו שניהם, ואז נוטלים שניהם, שהרי לפועל היה ודאי חייב, ולחנוני לא אמר שיתן לפועלים רק בפני עדים, ואז יכול לומר החנוני סברתי שהם נאמנים בעיניך, וכ"כ הטור והמחבר בסי' נ"ח סעיף א' בפורע ע"י שליח.
- ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ת"ה במי שאמר לחבירו לתת מנה לגוי פלוני שאני חייב לו, ונתנם לו בלא עדים והגוי אומר שלא קיבל. ע"ש.
- ק. כתב הב"ח דזה רק לכתחילה, ואם נשבע שלא בפני חברו מהני, אבל הש"ך בס"ק ג' נשאר בצ"ע.
- ועוד כתב הש"ך בס"ק ה' דמשמע שהחנוני נשבע תחילה. דכל זמן שלא נשבע אין חיוב שבועה על הפועלים.
- ר. מרבא בשבועות מ"ז ע"ב.
- ש. דכל אחד יכול לומר לבעה"ב תביא אתה זה שכנגדי ואשבע לך בפניו, ואני כעת צריך למעות ואשבע שלא בפניו כ"כ הר"ן, סמ"ע ס"ק ד'. וכתב הש"ך בס"ק ו' דמדובר שכבר הכחישו זא"ז בבי"ד דבלא הכחישו זא"ז אין כאן שבועה כלל.

א. ב. ה"ה אם אמר לחנוני הלויני ^ה מנה ופרע לבעל חובי, וזה אומר נתתי ובע"ח אומר לא קיבלתי, ישבעו שניהם זה בפני זה, ויתן בעה"ב לשניהם.

הגה: אין נשבעים שניהם יחד ^א אלא זה אחרי זה.

עין משפט ג. חו"מ סימן עה פ"ה ד

ד. ה. כפר בכל, והעדים מעידים שחייב לו חמשים, הרי זה משלם חמשים ^ב שהעדים מעידים שחייב לו ונשבע על השאר שבועת התורה שלא תהיה הודאת פיו גדולה ^ג מהעדאת עדים.

הגה: וי"א דוקא שהעדים מעידים בעל פה אבל אם כתבו שטר או שהיה קנין אין העדים מחייבים אותו שבועה, שהשטר או הקנין הוא כהילך, ואין כאן דין מודה במקצת אלא ככופר הכל ^ד, ויש חולקים ^ה.

ד. ו. במה דברים אמורים כשתבעו כסף שהיה מלוה, אבל תבעו חפצים ^ו שוה מנה פקדון, והשני משיב אין לך בידי כלום, והעדים מעידים

ת. דלא רק לחנוני תיקנו משום שרגיל להקיף, אלא אפי' אמר לאדם אחר שאינו חנוני, וכן הוא בבעה"ת ודלא כה"ה בשם יש מי שכתב. ש"ך ס"ק ז'.

א. בהגהות מרדכי מבאר הטעם דבשעה שנשבע כל אחד י"ל דהאמת הוא נשבע, משא"כ כשנשבעים ביחד סמ"ע ס"ק ו'.

ב. ברייתא דר' חייא מציעא ג' ע"א. ומימרא דרב חסדא שם בדף ה' ע"ב.

ג. בכמה דברים מצינו שהעדים מחייבים אותו אף מה שאינו חייב ע"פ עצמו, כגון במודה בקנס, וגם אינו נעשה רשע ע"פ עצמו סמ"ע ס"ק ט'.

ד. הגהות מרדכי בפרק כל הנשבעין.

ה. ב"י במחודשים ג' בשם הר"ן. וכתב הש"ך גם לחולקים היינו באין לו קרקע אבל אם יש לו קרקע פטור מטעם דהוי שיעבוד קרקעות. והעיקר דכשמודה במה שבשטר הוי הילך אפי' אין לו קרקע, אבל כשכופר לא הוי הילך כשאין לו קרקע. ש"ך ס"ק י"ב.

ו. וה"ה מעות של פקדון אלא אורחא דמילתא שהדרך לתת מעות ביד נאמן להשביחן ואז יש לו דין אחר סמ"ע ס"ק י"ב. והש"ך בס"ק ט"ו השיג עליו דרק אם הפקיד המעות צרורים וחתומים דאז הוי כחפצים, אבל אם הם מותרים ויש לו רשות להשתמש בהם הוי כהלואה ואישתמוטי משתמט.

שראו בידו בשעה שנתבע ^ז מאותם חפצים שוה חמשים, הרי זה הוחזק כפרן, והתובע נשבע ונוטל ^ח.

עין משפט ד. חו"מ סימן פז סעיף א

א. התובע לחבירו ממון או חפץ וחבירו יכל להחזיק ^ט בו בטענת להד"ם או החזרתי לך, או לקוח הוא בידי, אם הוא מודה במקצת ^י חייב שבועה מן התורה, וכן אם הוא כופר בכל וישנו עד אחד

ז. אבל אם לא ראו בידו בשעת הכפירה אף שראו בידו קודם לכן אינו נעשה חשוד אף בפקדון דמשתמט עד שיחפשונו ויתנו לו סמ"ע ס"ק י"ד. אבל כשראו בידו בשעת התביעה אין טעם להתנצלות והוי חשוד לכפרן על הממון כ"כ באורים ס"ק י"ד.

ח. משום שהנתבע לא הוחזק כפרן רק על המקצת, כי זה פקדון ואין סברת אישתמוטי משום כך צריך לישבע התבע על השאר ע"מ ליטול, דלאותו ממון הוחזק הנתבע כפרן ולא לממון אחר, כמ"ש בסי' ע"ט סעיף ה', משא"כ כשהוחזק כפרן על כל הממון, שאז זה שכנגדו נוטל בלא שבועה. כמ"ש בסי' ע"ט סעיף ח'. וכתב הש"ך בס"ק י"ח דגם בסי' ל' סעיף ה' אינו נוטל אלא בשבועה דלא הוחזק כפרן רק במקצת ודלא כדברי הסמ"ע בס"ק ט"ו.

ט. דאם אינו יכול להחזיק בו, מה לנו ולשבועתו. ולאפוקי אם לזה לו ממון ואמר לו אל תפרעני אלא בעדים, או הפקיד בידו חפץ לפני עדים וגם ראוהו עדים או הבי"ד בידו עתה קודם התביעה, ועוד דוגמאות עיין בסמ"ע ס"ק א'.

י. משנה שבועות ל"ח ע"ב, וטעם מודה במקצת שהתורה הטילה עליו שבועה, שאנו אומרים שאין דעתו לגזולו אלא משתמט ודעתו לפרוע לאחר זמן, והתורה הטילה עליו שבועה שודאי יודה ולא ישבע, וכופר בכל אינו חייב שבועה מן התורה דחזקה שאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, אלא שחז"ל חששו שמא משום ספק הלואה ישנה שיש לו עליו כופר עתה עד שיודע לו האמת וע"כ הטילו עליו היסת, שודאי משום ספק זה ימנע ולא ישבע, שהרי אם יודע לו לבסוף שאינו חייב לו מלוה ישנה יתברר ששבועתו היתה לשוא סמ"ע ס"ק ג'. ועיין בספר פעמוני זהב מה שהאריך לפרש דברי הע"ש שהביא הסמ"ע כאן בס"ק ג'.

וכתב הר"ן אם תבעו חמשים הלואה וחמשים מחמת חבלה שחבל בו והנתבע כופר בכל, אם כבר נשבע התובע על חבלתו נקרא מודה במקצת, שאנן סהדי שחייב לו כיון שנשבע והוי כתובעו מנה וכפר בכל ועדים מעידים שחייב לו חמשים, מדר' חייא קמייתא במציעא ג' ע"א, סמ"ע ס"ק ב'. ועיין בביאורים בסי' צ"א ס"ק ז' שכתב דאפי' נשבע על החבלה אחר התביעה בבי"ד חייב על השאר שבועה מן התורה וכ"כ בקצות החושן ס"ק ז', וכתב הנתיבות ונכון הוא ודלא הש"ך בס"ק י"ג, ודוקא שהוא באופן דאי אפשר לגבות ממשעבדי כגון שיכול לטעון פרעתי או אין לו נכסי קרקע שאל"כ הו"ל שיעבוד קרקעות דאינו חייב שבועה.

המכחישו^כ חייב שבועה מן התורה, ואפי' אם אין התובע יודע שחייב לו אלא ע"פ העד.

אבל הכופר בכל, ואין עד אחד המכחישו פטור משבועת התורה, בין במלוה בין בפקדון, אבל חייב שבועת היסת. ואפי' ל^ל טוען להד"ם שלא לוייתי ממך מעולם נשבע היסת. והוא שהתובע תובעו בודאי.

ב. מודה במקצת ואמר לו הילך המקצת^מ שאני מודה לך בו, אינו חייב אלא היסת, ואינו נקרא הילך אלא א"כ יהיה המקצת שהוא מודה בו מוכן בידו^ב בפני בי"ד ליתנו לו מיד, אבל אם אמר הרי הוא בביתי ואני אתן לך אותו כעת לא הוי הילך. ואפי' נתן לו משכון^ס על המקצת שהודה לו לא נקרא הילך.

כ. כתובות פ"ז יליף לה מפסוק לא יקום עד אחד באיש לכל עון וכו'. אבל קם הוא לשבועה, ואם עד אחד מעיד כדברי המלוה ואחד כדברי הלואה, מבואר בסי' פ"ב סעיף י"ב.

ומה שלא הוסיף כאן השו"ע עוד מקרה שכופר בכל ושני עדים מכחישים אותו ומעידים שחייב לו מקצת שנשבע שבועה מן התורה על השאר, כמבואר בסי' ע"ה סעיף ד'. כתב הש"ך בס"ק א' משום שהתחיל המחבר בדוגמא של או חפץ וכו' אם יהיו עדים הרי הוחזק כפרן ואז שנכנגדו נשבע ונוטל ע"כ לא הביא דוגמא זו.

ל. פירוש, לא מבעיא אם מודה לו שהלוהו אלא שפרעו או שיש בידו כנגדו, שאז אף לפי טענת הלואה היה למלוה עמו תחילה שייכות ממון, שצריך לישבע היסת על כפירת הכל, אלא אפי' טען להד"ם, ג"כ נשבע היסת סמ"ע ס"ק ו'.

מ. מימרא דרב ששת במציעא דף ד' ע"א.

נ. היינו במלוה, אבל בפקדון אפי' הוא בבית, ומכל שיכן בעומד באגם דהוי הילך כשלא נפחת מדמיו, ש"ך ס"ק ג'. ועיין בביאורים בנתיבות ס"ק א' דבגזילה לא הוי הילך עד שיהיה מוכן בידו בפני בי"ד.

ס. טור בשם הר"י מיגש, והטעם משום שלא ישאר בידו המשכון אלא היום או מחר יפדנו, והו"ל כהודאה בעלמא, ומשום כך כתב הריב"ש בסי' שצ"ו שאם נתן לו בעל המשכון רשות למכור המשכון ולקחת דמי הודאתו הוי הילך סמ"ע ס"ק ג'.

והש"ך בס"ק ד' הוסיף דהב"י והד"מ הוסיפו דדוקא שנתן לו רשות למכור המשכון בלי שומת בי"ד או אדם אחר, דאי לאו הכי לא הוי הילך כיון שמחוסר שומא. והוא שבודאי יכול לקבל מעותיו כשימכור.

והש"ך הכריע כדעה זו דעת המחבר דלא הוי הילך, ומשכון בשעת הלואה לא הוי הילך, אבל שלא בשעת הלואה הוי הילך, ש"ך ס"ק ה' בשם הריטב"א, הר"ן ונ"י. כיון דקנה אותו אפי' לאונסין שלא בשעת הלואה, ובנתיבות בחידושים ס"ק ג' כנראה נפלה טעות, והעתיק הש"ך היפך ממה שכתוב אצלנו וצ"ע.

הגה: וי"א דמשכוון הוי הילך ע שהרי אם נתן לו שטר פ הוי הילך.

דף ג:

עין משפט א.

ח"מ סימן פא סעיף ה

ח י. האומר בפני שנים הריני מודה בפניכם שיש לפלוני אצלי מנה, ואמר הדבר דרך הודאה גמורה ז ולא דרך שיחה, אע"פ שלא אמר אתם עדי ואפי' שאין התובע עמו ק הרי זו עדות גמורה ומשלם על פיהם ר.

עין משפט ב.

ח"מ סימן פז סעיף כו

כו לט. הטוען על חבירו דבר שאינו חייב עליו אלא קנס וכפר ש פטור אפי' מהיסת, שגם אם היה מודה היה פטור מממון ת. אבל טען

ע. טור בשם בעל העיטור. ועיין בסי' ע"ה סעיף ד' בהג"ה וסי' פ"ח סעיף כ"ח.

פ. כתב בסמ"ע בס"ק י' דה"ה אם תבעו בע"פ בק' והודה לו בנ' ומסר לו מיד שטר באחריות נכסים ליתן לו נ', דג"כ דין הילך יש לו, ובע"ש מסיק דלא מסתבר שזה יהיה הילך דקשה להוציא אפי' בשטר ואיך יהיה הילך, וכתב הסמ"ע דדבריו תמוהין שהרי בריש מציעא גבי סלעים דינרים בהדיא השטר הוי הילך, והש"ך בס"ק ו' כתב ליישבו ששם בגמ' איירי שיש לו קרקעות המשועבדים לו בשטר אבל כאן אין לו קרקע, או בענין שאינו טורף בו ממשועבדים. ועיין בגאון אות י"ג.

צ. רמב"ם פ"ז מטוען, וכתב הכ"מ שלמד דין זה ממשנה בסנהדרין כ"ט ע"א עד שיאמרו בפנינו הודה, כלומר בדרך הודאה, ומירושלמי פ"ג הלכה ח'.

וכתב הסמ"ג דאם קיבצם לשם עדות מהני בלא אתם עדי, אבל בלא קיבצם צריך שיהיה ניכר שבדרך הודאה אמר.

ומהר"ם אלשיך סי' ו' כתב דה"ה אם אמר מודה אני, הוי לשון הודאה אפי' לא קיבצם, ואם אמר תדעו שאני חייב לפלוני מנה, לאו הודאה עד שיקבצם, ש"ך ס"ק י"ט.

ק. משמע דאם אמר אתם עדי אף שאין התובע עמו אינו יכול לטעון שום טענה, ואם מצוי לטעון שלא להשביע, כשאמר אתם עדי שלא בפני התובע, תלוי במחלוקת הפוסקים, או"ת ס"ק כ"ז.

ר. אבל ודאי שיכול לטעון שלא להשביע עצמי, ורק אם טען משטה או להד"ם בזה אינו נאמן, ומשלם. נתיבות חידושים ס"ק י"ט.

ש. ואפי' יש לו עד אחד והוא כופר. ועיין בב"ח מה שכתב בזה.

ת. בב"ק ע"ד ע"ב דמודה בקנס פטור גם מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע שמשלם אין אומרים אלא בדבר שאם היה מודה היה חייב, כ"כ רי"ו בשם התוס' ועיין בסי' שצ"ט ש"ך ס"ק נ"ט.

עליו שכבר עמדו בדין א וחייבוהו בי"ד לשלם ע"פ עדים והנתבע אומר להד"ם צריך לישבע היסת ב שאם היה מודה היה מתחייב ממון.

א. רמב"ם פ"א מטוען הלכה י"ז ונלמד מכתובות מ"ב ע"א שאחרי שעמד בדין ממונא הוא.

ב. דין זה במקום שדנים קנס אבל בזה"ז שאין דנים קנסות לא שייך דין זה.